

себе переконав, що “втомився”, шукав і знайшов помічника у вигляді цифрової машини, яка потрохи взяла на себе багато функцій, а тепер має всі підстави сепаруватися і утворити власний світ[5]. В еволюційно-філософському сенсі розгортається акт самогубства живої, геніальної людини, якій було затишно на планеті, поки вона не досягла рівня Бог – рівня Автора і Творця планетарних подій. Homo Digitalis (цифрова людина, яка відрізняється від Homo Sapiens перш за все невиліковною цифровою залежністю, яка і зробила його вразливим [2,4]) вже капітулював перед Machina Sapiens: волі до супротиву немає. На наших очах і за нашою участю маніфестує якась дивна приреченість, коли крок назад не обговорюється. Все решта – питання часу і питання того, якими конкретно будуть результати численних експериментів, точніше – коли саме і в якому саме вигляді ми побачимо синтетичний розум, який почне самостійне життя на планеті. Від комбінації цих обставин залежатиме майбутнє планети.

Список літератури

1. Has Artificial General Intelligence Occured? And Why OpenAI Might Not Tells: Hashtag Trending for Tuesday, January 8 / Електронний ресурс. Technewsday URL: <https://www.technewsday.com/2025/01/07/has-artificial-general-intelligence-occured-and-why-openai-might-not-tell-us-hashtag-trending-for->
2. Борінштейн Є.Р., Городнюк Л. С. Філософсько-антропологічний феномен Homo Digitalis як онтологічної системи “людина-гаджет”. *Studies in History and Philosophy of Science and Technology*. Vol 33 (1). Дніпро, 2024. с. 15-21
3. Бостром Н. Суперінтелект. Стратегії і небезпека розвитку розумних машин Н. Бостром. — К.: Наш формат, 2020. — 408 с
4. Заріцький О. В., Пономаренко О. В. Кількісна оцінка технологічної сингулярності. *Проблеми керування та інформатики*. 2022. № 1. С. 93-111
5. Ожеван М.А. Homo ex Machina. Філософські, культурологічні та політичні передумови формування конвергентного суспільства: монографія / М.А.Ожеван, Д.В. Дубов. Київ: НІСД, 2017. 272 с.

УДК 111.852

Царенок А. В.

д. філос. н., доцент,
професор кафедри філософії та культурології,
Національний університет “Чернігівський колегіум” імені Т. Г. Шевченка

ЕСТЕТИКА ІСТОРІЇ: PRO ET... PRO

Факт виділення естетики історії в межах філософського дискурсу, інакше кажучи, її становлення в якості окремої субдисципліни – свого роду порубіжжя чи радше з’єднувальної ланки між естетикою та філософією історії наразі видається цілком доконаним. Підтвердженням цього виступає вже власне існування й певна популяризація в науковому світі ХХ – першої чверті ХХІ ст. відповідного терміну. Окрім того, такі праці, як наприклад, “Естетика історії” Арсена Гулиги (1974) або “Естетика історії” Алана Манслоу (2022), спромоглися знайти свого читача, викликати більший чи менший резонанс у наукових колах, а також так чи так посприяти розвитку особливого підходу до осмислення історичного наративу та історичного процесу.

Водночас, як переконає сьогоднішня, цей підхід має не лише своїх прихильників. Гадаємо, естетика історії все ще перебуває у статусі досить незвичної, “екзотичної” для багатьох спеціалістів галузі знань. Принаймні з теоретичних позицій, що їх займають деякі дослідники минулого, статтям, присвяченим естетико-історичній проблематиці, не місце у власне фахових виданнях із історії; пропонований протягом тривалого часу естетико-історичний підхід може наражатися на нерозуміння, скепсис, ба навіть саркастичні зауваження.

До того ж, як відомо, до низки сучасних історичних дисциплін належить і психологія історії. Цю обставину теж можна розглядати як серйозний виклик самій доцільності буття естетико-історичного підходу. Виникає небезпідставне питання: чи “не зазіхає” останній на законні права та вже “заброньовану” царину дослідження історії з позицій психології?

Спробуємо стисло обґрунтувати необхідність подальшого розвитку естетики історії й водночас уточнити наше бачення її предмету та завдань.

Сучасна філософська думка поступово відходить від інтерпретації естетики як науки, присвяченої виключно проблемам краси та мистецтва. Її предмет воліють суттєво розширити. Мабуть, найприкметнішою та найперспективнішою постає тенденція зведення естетики в ранг філософської дисципліни, що вивчає людську чуттєвість (в широкому сенсі цього терміну, себто комплекс здатностей відчувати, переживати, формувати й накопичувати в пам'яті образи сприйнятого та послуговуватись ними за допомогою уяви), її різнопланову активність (зокрема, й сприяння художній творчості), а також реальність із погляду впливу останньої на наші чуття, емоції, образну пам'ять та фантазію, а за їх посередництва – й на наш інтелект. Якщо навіть узвичаєне тлумачення естетики свідчить про її важливість для дослідника давнини, то таке вражаюче розширення предмету філософсько-естетичного пошуку ще більше посилює його потенціал хоча й насправду своєрідного, але все ж корисного помічника й – наважимося наголосити – необхідного соратника історичної науки.

І мова йде не тільки про історичні студії та подальшу популяризацію їхніх результатів (включно з художньою інтерпретацією минулого): самоочевидно, що людська чуттєвість тут задіюється, причому часто задіюється надзвичайно активно. Естетику цілком доречно “націлювати” й на вивчення власне процесу суспільного буття. “...Історична реальність може й повинна бути включена у сферу естетичного осягнення світу” [цит. за: 3, с. 71], – слушно зазначає філософ Арсен Гулига. Ця реальність сприймається не лишень майбутніми дослідниками, але й, звісно, її сучасниками. Сприймається, викликаючи низку реакцій (як-от почуття відрази, жаху чи захоплення, благоговіння: не випадково категорія “героїчне” вже давно знайшла свою нішу в понятійному апараті не тільки етики, але й естетики). Мислитель-естетик, володіючи століття у століття зростаючим “арсеналом” аналізу таких реакцій, здатний допомогти кращому “проникненню” в минуле, а саме осмисленню певних історичних подій або процесів як феноменів, сприйманих конкретно особистістю чи суспільством.

Окрім того, людська чуттєвість постає не тільки реципієнтом, однак іще й суб'єктом суспільного життя. Досвідчений та об'єктивний історик цілком свідомий того, що людський розум, розважливність, логіка можуть поступатися впливом на перебіг подій своїй протилежності: “користуючись... історичним фактом, суспільствознавці намагаються... й осягнути складні, часто ірраціональні вектори людської діяльності...” [1, с. 5]. Естетика, цілком закономірно виходячи з прописної істини про те, що людська природа “складається із так званих “рацію” та “емоцію”, недооцінка яких призводить до суттєвих дисбалансів та криз” [2, с. 89], повинна сприяти раціональному осягненню ірраціонального чинника історичного процесу. І в цій справі вона співпрацюватиме з психологією історії – співпрацюватиме як найзагальніша теорія ролі чуттєвості в суспільному житті, послуговуючись дійсними здобутками своєї “колежанки” в побудові більш масштабних доктринальних конструкцій і вчергове доводячи свою значущість у всебічному розвитку історичного дискурсу.

Список літератури

1. Лисенко О. Є. Друга світова війна як предмет наукових досліджень та феномен історичної пам'яті. *Український історичний журнал*. 2004. № 5. С. 3–16.

2. Стоян С. П. Українське бароко в образотворчому мистецтві – національні символи в контексті європейської культури. *Українські культурологічні студії*. 2021. № 2 (9). С. 88–94.

3. Царенок А. В. Естетика історії: Навчально-методичний посібник. Чернівці: НУ “Чернігівський колегіум” імені Т. Г. Шевченка, 2023. 104 с.